

Recensies

Dag en nacht roepen zij tot God. Het verbazingwekkende verhaal van het 24-7-gebed. *Pete Greig & Dave Roberts, Gideon Hoornaar 2007, 358 blz., € 17,95 en*

Handboek voor het 24-7 gebed. Met dit boek kan iedereen overal leren bidden als nooit tevoren. *Pete Greig, Gideon Hoornaar 2007, 190 blz., € 11,95*

Twee boeken die het verrassende ontstaan beschrijven van het 24-7-gebed wereldwijd, inmiddels in meer dan 60 landen. Of zoals in het *Handboek* staat: 'Het gebeurde gewoon. Er zat geen plan achter, geen strategie, studie of begroting en niemand had het ooit verwacht, maar die eenzame gebedsruimte in Zuid-Engeland begon zich gewoon te vermenigvuldigen' en 'Een praatje van vijf minuten tijdens een conferentie had 34 jeugdkerken gestimuleerd hetzelfde te doen' (p. 29-30).

Dag en nacht roepen zij tot God is het autobiografische verhaal van Pete Greig die aan de wieg stond van het 24-7-gebed. Het boek is opgedragen 'aan iedereen die wel eens om drie uur 's nachts in een 24-7-gebedsruimte heeft gebeden en zich afvroeg waarom' en 'aan alle geestelijke ouders en grootouders die jarenlang met heel hun hart hebben gebeden voor een beweging als deze onder jonge mensen'. Hij beschrijft daarin zijn eigen zoektocht, zijn geestelijke worstelingen, nederlagen en overwinningen, dit alles gelardeerd met een nodige portie humor, bescheidenheid en nuchterheid.

Waar gaat het om in het 24-7-gebed? Om een eigentijdse manier van bidden, met wortels in de brede christelijke traditie, waarbij er 24 uur per dag één of meerdere personen aan het bidden zijn, bij voorkeur in een vaste gebedsruimte. Die ruimte wordt eigentijds en gezellig ingericht: een kruis, kussens om op te knielen, een gitaar, grote vellen papier om gebeden of hartenkreten op te schrijven, muziek om naar te luisteren. Een heilige ruimte om alleen te zijn met God, soms met anderen samen, één uur of meerdere uren, overdag of middenin de nacht, meestal nadat je eerst een vakje invult op een gebedsroos-

ter; om daar te bidden op je eigen manier. Hoe lang gaat dat 24-7-gebed door? Een dag? Een week? Een maand? Een jaar? Meerdere jaren? Alles is mogelijk. Soms weet je wel wanneer het begint, maar niet wanneer het eindigt.

In deze wereldwijde beweging is internet het verbindende medium. Via websites wordt er gebeden, geïnformeerd, worden er gebedsverzoeken en verhooringen uitgewisseld. Zo ontstaat een netwerk van globaal-lokaal gebed, onder het motto: 'Think global, act local'. Uiteraard breekt deze beweging door allerlei kerkmuren heen. Dat hangt zeker samen met de context waarin veel 24-7-gebed is ontstaan: de jeugdkerken.

In de beweging van het 24-7-gebed wordt holistisch gedacht: het gaat erom dat Gods heerschappij zichtbaar wordt in allerlei verbanden van de samenleving en vooral dat mensen Christus leren kennen. De zogenaamde *Boiler Rooms* (vertaald als Ketelhuizen) zijn hier een bijzondere expressie van: kloosters van het derde millennium, ingericht naar het oude Keltische model waarin gebed, zending, onderwijs, ziekenzorg en kunst in een klooster waren samengebracht. In deze *Boiler Rooms* (vooral in Engeland?) is er naast ruimte voor gebed ook plaats voor allerlei vormen van kunst en creativiteit, gemeenschap, bedevaart - een gebedshuis bezoeken als minipelgrimage! - zending en het oefenen van gerechtigheid. Met het laatste raken we één van de nevenlijnen van de 24-7-gebedsbeweging: de verbinding van gebed met gerechtigheid en barmhartigheid (zoals in Jesaja 58 en Matth. 6:1-18) en de voorkeursoptie voor de outcasts en underdogs: 'Als je een opwekking wilt meemaken, moet je een kerk in de goot beginnen' (p. 28). Centraal daarin staat de bereidheid pijn te willen lijden aan allerlei vormen van onrecht. Wat is het waard als we de handen vouwen als we diezelfde handen niet uit de mouwen willen steken?

In beide boeken, het meest in het *Handboek*, lees je veel over de historische wortels van het 24-7-gebed: voor het volk

Israël was er de tabernakel als mobiele gebedsruimte, later de tempel als gebedshuis voor alle volken (dag en nacht, Psalm 134:1), de discipelen tussen Hemelvaart en Pinksteren (maar was dat 24-7?) en zo is het 24-7-gebed er eigenlijk alle eeuwen door wel ergens geweest: bij de kerkvaders, de woestijnvaders, de Keltische christenen, de Hernhutters onder leiding van graaf von Zinzendorf die een 24-7-gebed van meer dan 100 jaar kenden, tot en met de Franciscaanse zusters in Wisconsin (VS) vanaf 1878, Azusastreet waar de Pinksterbeweging begon met drie jaar onafgebroken gebed (1903-1906) en de gebedsberg van ds. Cho in Zuid-Korea in onze tijd. En vooral: ieder mensenhart is een plaats van ontmoeting met God, een gebedsruimte, een tempel van de Heilige Geest. Boeiend is om te lezen waar het hedendaagse 24-7-gebed inmiddels geland is, niet zelden in de 24-7-365 vorm: het Leger des Heils in Engeland en Australië, Jeugd met een Opdracht, de Zweedse onafhankelijke kerken, in een pioniersnetwerk van kerken in Engeland. In het *Handboek* lees ik de bemoediging dat 'een goed geleid 24-7-gebedsseizoen drukbezette mensen, zoals jij en ik, helpt om hun gebedsambities waar te maken', dat een uur (of langer) van persoonlijk gebed en overdenking van de Bijbel 'een heerlijke realiteit wordt voor mensen die zoiets gewoonlijk heel moeilijk vinden' en dat principes die in het handboek worden uitgelegd geen opwekking garanderen, maar wel 'gewone mensen helpen om in de tegenwoordigheid van God te komen' (p. 14).

Na een inleidend en motiverend gedeelte vind je vijf stappen om een 24-7-gebedsruimte op te zetten, te openen en weer af te sluiten, vijf sleutels (eenvoud, missie, intimiteit, leiderschap en expressie) en vijf manieren van kijken naar hoe 24-7 in verschillende contexten kan werken. Voor de website over het internationale 24-7-gebed kun je terecht op www.24-7prayer.com Wat is er momenteel aan 24-7-gebed in Nederland? Even googelen en je ziet dat er her en der enkele initiatieven geweest zijn of nog lopen. Toch is het 24-7-gebed tot op heden in Nederland niet echt geland. Een variant op het 24-7-gebed is

de gebedsactie van Open Doers van drie jaar volcontinu gebed voor Noord-Korea (2005-2007), ingevuld door individuele bidders maar zonder vaste gebedslocatie. Wat heeft me in deze boeken getroffen? Onder het vele wat me raakte noem ik ten eerste: hier wordt op een creatieve manier invulling gegeven aan het voortgaande gebed, aan het 'bidt zonder ophouden' van 1 Tess. 5:17. Hier vind je een 'fresh expression of church'. In ons land zie ik daarvan ook iets terug in creatieve gebedsvormen zoals die met name door de bidders van het Leger des Heils ontwikkeld zijn. Bidden is méér dan een verbale aangelegenheid. Er mag een beroep gedaan worden op alle vijf zintuigen. Ten tweede: de positieve insteek, waarbij in principe elk gebed en elke kaars positief wordt geduid, zoals de gebedsbijeenkomsten in de voormalige DDR, o.a. 300.000 mensen in 1989 in Leipzig bijeen om voor de vrede te bidden (in datzelfde jaar viel de Berlijnse Muur). En passant passeert zo ongeveer de volle breedte van de christelijke gebedstraditie: Taizé met z'n honderden duizenden jongeren en ouderen, Ignatius van Loyola, de *Lectio Divina*, de contemplatieve tradities waarin gebed vooral gericht is op verandering van de eigen gezindheid en de intimiteit van het gebed 'dat begint bij de Vader op schoot'. Ten derde: de 24-7-gebedsbeweging, in de beschrijving van Pete Greig, is een beweging die onder regie van de Heilige Geest staat, in de wijze van ontstaan, in de juiste mensen die op de juiste momenten komen bovendrijven. Ten vierde: hier vind je een alternatief voor de traditionele bidstond, wat mij betreft een ijzersterk concept, maar ik begin steeds meer te zien dat lang niet iedereen daar in past. In ieder geval doet het 24-7-gebed recht aan het gegeven dat iedere bidder anders is. Verder ben ik benieuwd naar een nieuwe doordenking van het woord van de apostelen, bij het aanstellen van de zeven diakenen, dat zij zelf 'zich zullen houden aan het gebed en de bediening van het woord' (Hand. 6:4). Wat betekent dit woord voor voorgangers, predikanten en andere leidinggevenden? Dit alles maakt me opnieuw hongerig naar een golf van gebed in ons land, 24-7, 24-7-365, kettinggebed, gebedshuizen, wat

dan ook. Omdat ons land de Geest van genade en gebeden (Zach. 12:10) zo hard nodig heeft. Hoe zou dat zijn, als er niet alleen onder jongeren, maar ook onder het groeiende potentieel aan ouderen een 24-7-gebedsbeweging op gang zou komen?

drs. Jan Minderhoud

Een winter met Leviticus. *Willem Barnard, Meinema Zoetermeer 2006, 175 blz., € 16,50*

Een bundel 'columns' over het boek Leviticus in de christelijke gemeente. Het onderwerp is uitdagend genoeg, want hoe vaak wordt dit oudtestamentische boek niet overgeslagen door christenen. De manier waarop Barnard tekst en actualiteit verbindt, laat zien dat Leviticus beslist de moeite waard is om in de gemeente gelezen en bestudeerd te worden. Dit boek behandelt Leviticus niet vers voor vers, maar juist in grote lijnen. Dat maakt het ook aantrekkelijk om te lezen, omdat je dan niet in allerlei details uit het verleden blijft hangen zonder dat het voor vandaag betekenis krijgt. Dat is tegelijkertijd de zwakke kant van het boek, omdat het soms de neiging heeft zich al te ver te verwijderen van de tekst en zijn directe historische context.

Er zijn een aantal zaken, waarin dit boek heel actueel is. Naar aanleiding van Lev. 20 gaat Barnard in op de seksualisering van onze maatschappij en stelt dat het goed is om grenzen te stellen. Hij vergelijkt onze vrije moraal en de notie 'seksualiteit als snoepgoed' met de Kanaänitische cultuur uit Leviticus' dagen (pp. 61-65). Lev. 25 geeft aanleiding tot het overdenken van onze 24-uurseconomie en overprikkeling. Is een zondag zonder werk dodelijk vervelend, dan zou het wel eens kunnen zijn dat je teveel hooi op je vork hebt. Teveel wekt verveling, rust en ophouden zou dan een vreugde moeten zijn (pp. 131-132). Daar komt dan ook de prachtige gedachte, dat dieren en planten niet zomaar dingen zijn, maar elementen opgenomen in Gods liturgie.

Er zijn ook wat mindere kanten. Dat Barnard het zijn taak niet acht de details van Leviticus te behandelen, is een sterk

punt (p. 71). Maar dat hij daartoe de bekwaamheid mist, is niet iets wat regelmatig als een refrein naar voren hoeft te komen. Wetenschappers moeten het zich inderdaad aantrekken, dat zij zich vaak beperken tot 'de ontleding van het geheel tot de samenstellende delen, waarmee men niets verklaart c.q. alles wegverklaart. Een soort slim zelfbedrog om geen dupe te worden' (p. 81) van de aanspraak van de tekst op de mens. Toch kan de combinatie van een historisch en literair grondige exegese van Leviticus, inclusief de details, met Barnards algemene en actualiserende tendenzen pas werkelijk de grote rijkdom van het boek in de christelijke gemeente laten zien. En er is geen reden om alle wetenschappers over één kam te scheren. Om een voorbeeld te noemen: de combinatie tussen Loofhuttenfeest en de geboorte van Jezus (p. 75vv.) is één die vraagt om een nadere, wat wetenschappelijker uitwerking. Het is niet voor niets dat Jezus' komst in de wereld met motieven uit de woestijntocht – waaraan Loofhuttenfeest een herinnering is – wordt aangeduid in Joh. 1:14.

Ten slotte, Barnards stijl is dichtelijk, soms is het meer spelen met woorden en klanken, soms gedachten aan een ketting rijgen waarbij begin en eind wat zoek zijn. Je moet ervan leren houden. Een enkele keer gaat het me te ver: 'Mij frappeert altijd weer dat de klinkers van het Nederlandse woord *oorlog* samen met de consonanten van het Hebreeuwse woord voor *koning* het woord *Moloch* opleveren' (p. 129). Wat niet wegneemt dat het boek Leviticus absoluut de moeite waard is om te lezen en te bestuderen in de christelijke gemeente en dat daartoe Barnards boek een goede aanzet geeft voor een leesgroep of een bijbelstudiekring.

Eveline van Staalduine-Sulman (docent OT aan de Vrije Universiteit te Amsterdam)

2 Kronieken (Verklaring van de Hebreeuwse Bijbel). *P.C. Beentjes, Kok Kampen 2006, 499 blz., € 49,90*

Vervolg op het dunnere commentaar op 1 Kronieken van dezelfde auteur.

Uitgangspunt van de auteur is dat Kronieken een 'zelfstandige literair-theologische compositie is' (p. 9), zodat hij dit boek vanuit zijn eigen dynamiek bestudeert. Dit uitgangspunt is zichtbaar in de paragraafindeling: elke perikoop wordt eerst zelfstandig bestudeerd – indeling, structuur, woorden, betekenis, moeilijkheden – en daarna pas in vergelijking met de parallelle passages uit 1-2 Koningen. Dit geeft het boek Kronieken een eigen plaats binnen de canon van het Oude Testament met een eigen boodschap. Het wordt niet alleen maar beschouwd als een afgeleide – of nog erger: een vervalsing – van de boeken Samuël en Koningen. Zoals bedoeld in deze serie is er veel aandacht voor de literaire opbouw van de perikopen: hoe loopt het verhaal, waar ligt de nadruk, wat zijn de herhaalde woorden? Ook vergelijkingen van perikopen onderling komen regelmatig aan de orde. De Kronist laat door zijn woordkeus zien hoe de koningen onderling verbonden zijn. Zo zijn er overeenkomsten tussen twee feestweken bij Salomo en twee feestweken bij Hizkia. De conclusie wordt getrokken: koning Hizkia wordt meer dan eens door de Kronist geportretteerd als een tweede Salomo (p. 107). Deze literaire aandacht is een heel sterk punt van de serie en alleen daarom al is het de moeite waard deze boeken aan te schaffen. Aan twee kanten van deze behandeling van de tekst mis ik echter zaken, zoals elk commentaar zijn eigen nadruk heeft en dingen samenvat of overslaat. Aan de historische kant wordt weinig aandacht geschonken. Beentjes vraagt zich niet af wat Salomo of Hizkia gedaan of gedacht zou hebben, hij concentreert zich op de motieven van de Kronist alleen. Regelmatig blijkt ook uit de formuleringen dat Beentjes de unieke stukken van Kronieken als de eigen composities van de Kronist beschouwt en niet als overgenomen uit andere, oudere bronnen. Juist door die nadruk op de Kronist als creatief en zelfstandig schrijver mis ik ook theologische aanwijzingen hoe met de tekst van de Kronist om te gaan. Een opmerking als 'de Kronist werkt dus heel bewust mee aan het idealiseren van Salomo' (p. 156) is waar, hoewel je je nog

kunt afvragen in hoeverre de schrijver van Samuël en Koningen bewust hebben gewerkt aan een veel kritischer portret van Israëls koningen. Maar als het zo is dat de Kronist idealiseert, wat moet de huidige predikant daarmee? Moet hij daarom Kronieken afschrijven als gezaghebbend boek, omdat Samuël en Koningen veel betrouwbaarder zijn? Of zijn er omstandigheden waaronder juist Kronieken moet worden gelezen en niet de kritischer stukken van Koningen? Onder welke omstandigheden mogen wij de Kronist navolgen en bijbelse figuren idealiseren om tot een didactisch zwart/wit-schema te komen en mensen te laten kiezen tussen goed en kwaad? Samenvattend: een goed boek om Kronieken te leren kennen, in de delen en in zijn geheel. Er is veel aandacht voor het Hebreeuws en de mogelijkheden om het te vertalen. Desondanks is het ook toegankelijk voor hen die geen Hebreeuws lezen. Regelmatig zijn er ook voor de prediking juweeltjes in te vinden, zoals 'de koning bepleit namelijk dat God méér gewicht zal hechten aan de religieuze intentie van de pelgrims dan aan hun voorgeschreven rituele reinheid' (p. 391). Maar voordat de exegese wordt gebruikt voor de prediking, moet er nog wel een systematische doordenking plaatsvinden over de verhouding tussen Koningen en Kronieken, en over de manier waarop de Kronist zijn hoofdpersonen afschildert.

Eveline van Staalduine-Sulman

Neem een boekrol en schrijf: tekstvondsten uit het oude Israël. K.A.D. Smelik, Boekencentrum Zoetermeer 2006, 220 blz., € 19,90

In de serie 'Bijbelse zaken' verscheen deze gecorrigeerde en uitgebreide herdruk van Smeliks boek *Behouden Schrift: historische documenten uit het oude Israël*, in 1984 uitgegeven door Ten Have. De opmaak is helderder, vooral door de kopjes en icoontjes. De illustraties zijn mooier en de tekeningen overzichtelijker. De inhoud is ingedeeld in dezelfde hoofdstukken als destijds en er zijn geen nieuwe vondsten toegevoegd. Wel worden de documenten uit-

gebreider of genuanceerder. Ook wordt er meer gekeken naar de literaire stijl van de grote teksten (zie pp. 58 en 116). Verder is het boek 'politiek correct' gemaakt: het Oude Testament heet nu de Hebreeuwse Bijbel en de jaren voor Christus worden nu de jaren voor onze jaartelling genoemd.

Smelik heeft van alle inscripties en brokjes tekst die als archeologische vondsten uit het oude Israël gevonden zijn, de grootste en duidelijkste stukken genomen om te bespreken. Dat levert een aardig beeld op van de dagelijkse gang van zaken in bepaalde gebieden en tijden. Doordat hij ze verbindt met ons bekende bijbelteksten, komen de brokjes informatie nog dichterbij. Zo komt een koning van Moab aan het woord, die Israël verslagen heeft; een boekhouder uit Samaria, die meldt welke belastingen er allemaal binnengekomen zijn voor de hofhouding; maar ook een eenvoudige dagloner, die klachten heeft over het uitblijven van zijn loon. Wat duidelijk wordt, is dat Israël deel uitmaakte van de cultuur van de omringende volkeren. Gewoonten, wetten en redeneringen kwamen goeddeels overeen. De koning van Moab spreekt evenals het Oude Testament over 'met de ban slaan', dankt zijn god voor de overwinningen en vindt het belangrijk dat hij als koning in de lijn van zijn vaderen staat. De unieke positie van Israël, schrijft Smelik, komt door de boodschap van de profeten (p. 107). Oorspronkelijk zou Israël veel minder 'een witte raaf' zijn geweest als het Oude Testament ons doet geloven. Aan

deze redenering valt nog wel het een en ander af te dingen. Ook het Oude Testament geeft duidelijk aan dat Israël in veel dingen en in veel tijden precies zoals de andere volkeren was (zie 1 Sam. 8). En aan de andere kant, de inscripties die bijvoorbeeld spreken van 'de HEER en zijn Asjera' – alsof God een godin naast zich had – geven nog niet aan dat alle Israëlieten syncretistisch waren.

Dit boek maakt de grotere vondsten – al zijn ze soms erg klein – toegankelijk voor iedereen die geïnteresseerd is in de achtergronden van de Bijbel. Het is goed leesbaar en verschaft steeds interessante parallellen met bijbelse teksten. De bijbelse verhalen en wetten gaan daardoor meer spreken: je kunt je als lezer meer inleven in de mensen van toen. Ze waren eigenlijk net zo als wij: trots als ze iets groots hadden ondernomen, teleurgesteld en boos als het loon niet binnenkwam, stiekem als dat zo uitkwam. Van dat laatste is een voorbeeld gevonden in het fort van Arad (p. 129). De baas van de boekhouder Eljasib schreef dat Eljasib op de eerste van de maand bepaalde rantsoenen moest uitdelen aan de huursoldaten. Hij schreef er op zijn kladje bij, dat Eljasib dit in de officiële boekhouding maar moest boeken op de tweede van de maand – de eerste was immers een feestdag (zie ook Amos 8:5). Helaas voor hem heeft Eljasib nooit de gelegenheid gehad de boekhouding bij te werken en de kladjes weg te gooien...

Eveline van Staalduine-Sulman

Wij ontvingen en komen mogelijk terug op:

Ingaan en uitgaan. Spirituele levenskunst. *Dr. Kick Bras, Narratio Gorinchem 2007, 66 blz., € 7,50*

Levend lichaam. Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland. *Rein Brouwer, Kees de Groot, Henk de Roest, Erik Sengers & Sake Stoppels, Kok Kampen 2007, 303 blz., € 25,50*

Ziek lichaam, genezende geest. Lectio Divina en leven met ziekte. *Mary C. Earle, Ekklesia Ouderkerk a/d IJssel 2007, 127 blz., € 12,90*

Kolossenzen. Filemon. Weerbaarheid en recht. (serie CNT) *Dr. John van Eck, Kok Kampen 2007, 272 blz., € 29,90*

Een kerk met karakter. Tijd voor heroriëntatie. *Gerben Heitink, Kok Kampen 2007, 419 blz., € 23,50*

The Folly of Preaching. Models and Methods. *Michael P. Knowles (ed.), Eerdmans Grand Rapids 2007, 286 blz., \$18,00*

Veritas. Geraakt door de waarheid. *Kelly Monroe Kullberg, Medema Vaassen 2007, 270 blz., € 17,95*